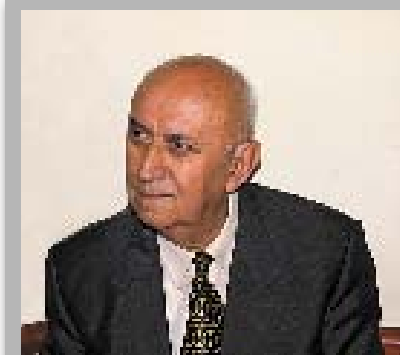

Кога се дефинира демократијата секогаш треба да се има предвид постоењето и дефинирањето на формалната и вистинската демократија. Формалната демократија или не е дефинирана или е дефинирана како демократија кога не постојат услови за нејзино остварување и постоење. Во досегашната историја и во сегашноста постоеле и постојат дефинирани и правно регулирани демократии, за чие остварување реално не постоеле економски, социјални, правни и политички услови за нивно реално остварување. Доколку при реално дефинирање на демократијата реално постојат економски, социјални, правни и политички услови и врз основа на нив таа се остварува, станува збор за вистинска демократија.

Тихомир ЈОВАНОВСКИ

„*Sekoј st at i ~en pri st ap kon ekonomijat a zna~i nejzi no unazaduvawe, so t e{ ki ekonomski, socijalni duri i poli t i ~ki posl edi ci*“

но невработеност, состојбата во економската и во социјалната пирамида, нивото на сиромаштијата во секоја национална економија, се елементарни претпоставки и услови за дефинирање на реалната економска и социјална демократија во таа национална економија.

Ако во една национална економија, во една држава примат има политиката, а не економијата, ако економијата со тоа и макроекономската политика се наоѓаат на маргините а не во средиштето, велиме дека станува збор за политизирана еконо-

мократските процеси во секоја држава. Не е случајно тоа што во економски и социјално поразвиени земји, процесот на демократските односи се одвива без некои негативни тензии. Од таму, не е случајно што степенот на демократичност во односите во една држава се мери со нивото на економскиот и социјалниот развој на националната економија во таа држава.

Секоја држава колку што ќе биде успешна во конципирањето на динамичен, но стабилен развој, во создавањето услови за динамичка економија со стабилни

При дефинирањето на формалната и суштинската демократија неминовно е дефинирање и на економската демократија, која упатува на развивање на интегрален систем на управување преку кој ќе може поправедно да се распределува вишокот на трудот (профитот), почнувајќи од малите, средните претпријатија и големите корпорации сè до државните органи и државата.

Ако се појде од тоа дека политичката моќ произлегува од економската, а таа е врзана за вишокот на трудот и профитот, односно за создавање сопственост над капитал на регуларен или на нерегуларен начин, тогаш не може да се зборува за постоење на услови за остварување на вистинска економска демократија. Со тоа не постојат услови за остварување и на правна и политичка демократија. Познато е дека економската и социјалната положба на граѓаните во секоја држава темелно ја определуваат и детерминираат нивната економска и социјална демократија. Од тука и сознанието дека без реална економска и социјална демократија не може да се остварува политичка демократија.

Со оглед на тоа што во сегашни услови и односи се остваруваат односи во економијата и воопшто во општеството врз основа на капитал и капитал-односи, кога се дефинира демократијата нужно се поставува и прашањето на степенот на демократизација на капиталот и на капитал-односите. Нивото на економскиот, на стопанскиот развој, нивото на економската и социјалната благосостојба, сопственичката структура на капиталот и воопшто на богатството, стапката на вработеност, однос-

ЕКОНОМИЈАТА И

мија, а не за економизирана политика. Во тој случај можеме да констатираме вистина дека не постојат економски претпоставки и услови за постоење и развивање на економска демократија, со тоа и за постоење на социјална и политичка демократија. Таа вистина е одговор на прашањето дали можат граѓаните со статус на социјални, невработени и сиромашни да бидат реално носители на демократијата и демократските односи. Тие граѓани живеат во услови на празна, идеологизирана демократија, во услови само на политичка демократија.

Кога се зборува за економијата и за демократијата, иако понекогаш и кај некои автори се сфаќаат како два поима, кои меѓу себе се спротивставени (економијата версус демократијата и обратно), сепак најчесто тие се разгледуваат и сфаќаат како компоненти на една целина. Економијата и демократијата се два комплементарни термина кои упатуваат на сооднос меѓу, условно речено, економската и политичката сфера на живеење и функционирање.

Познато е дека економијата е основа за развивање на останатите сфери и услови на живеење. Во тој контекст, здравата, динамичка и стабилна економска основа создава солидни услови за остварување здрава социјална и политичка структура во секоја национална економија. Тоа е основа за ширење и натамошно развивање на де-

економски и социјални основи, толку ќе биде успешна и во развојот на демократијата и демократските односи. Растежот на економските и на социјалните раслојувања, растежот на сиромаштијата го ограничува растежот на демократските односи.

Попусто е да се очекува во земја со нестабилни и социјални услови да се развиваат демократски односи, без оглед на желбите. Можно е повратно позитивно влијание на развојот на демократијата и на развиените демократски односи за натамошно динамизирање на економската и социјалната сфера. Но, тоа сепак е условено со претходно остварено определено ниво, динамиката и стабилноста во националната економија.

Дискрепанцата во економскиот и во социјалниот развој во неразвиените земји, земји во развој и во транзиција, од една страна, и во поразвиените земји, од друга страна, речиси секогаш создава услови и

ки која во целост или парцијално не содржи во себе феномен од економијата, политиката, историјата, филозофијата, социологијата, етиката и моралот.

Второ, во истражувањето на соодносот меѓу економијата и демократијата се сретнуваат определени теоретски, концепциски и методолошки проблеми и дилеми. Имено, при компарирањето на економијата и демократијата се поставува прашањето која економија да се компарира, кој теоретски концепт да се користи: науката за рационалното производство и распределбата на националното богатство, науката за класната распределба на доходот, науката за рационален избор на економски алтернативи, науката за остварување на економската рамнотежа, науката за конкуренција, науката за економска благосостојба итн. Исто така, се поставува прашањето која демократија да се компарира, кој концепт на демократија: класичната,

аспект на слободни и суверени субјекти, туку и како субјекти кои уживаат економска поддршка од општеството (изедначување на големите економски разлики, обезбедување економска егзистенција, дури и партизација во остварениот доход).

Четврто, со развојот на политичката идеологија и филозофија во доменот на економијата и демократијата се внесуваат нови содржини и карактеристики, кои се однесуваат на економскиот, политичкиот и социјалниот систем. Со тоа старите обрасци и системи на економијата и демократијата се иновирани, проширени и осовремени. Во тој контекст и стариот тип демократија кој во себе содржи општо право на глас, владеење на мнозинството, политички слободи, постоење на повеќепартиски системи еволуира со еволуцијата на карактеристиките на економијата (економскиот систем). Имено, демократијата има "свои карактеристики" во поедини национални економски и политички системи: либерален капитализам, монополски капитализам и државен капитализам. Имаат свои карактеристики и колективистичките облици на демократија и колективистичките економски системи. Се мисли на социјализмот, комунизмот, социјалдемократизмот и во економската сфера: системот на командна, централно планска, пазарна колективистичка, самоуправна економија итн.

Во досегашната еволуција сите историски варијанти на демократијата и економијата и досега појавените идеолошко-филозофски и доктринарни концепти, кои се поврзани со тие варијанти упатуваат на тоа дека и едната и другата се историски

АКО ВО ЕДНА НАЦИОНАЛНА ЕКОНОМИЈА, ВО ЕДНА ДРЖАВА ПРИМАТ ИМА ПОЛИТИКАТА, А НЕ ЕКОНОМИЈАТА, АКО ЕКОНОМИЈАТА СО ТОА И МАКРОЕКОНОМСКАТА ПОЛИТИКА СЕ НАОЃААТ НА МАРГИНИТЕ А НЕ ВО СРЕДИШТЕТО, ТОГАШ ВЕЛИМЕ ДЕКА СТАНУВА ЗБОР ЗА ПОЛИТИЗИРАНА ЕКОНОМИЈА А НЕ ЗА ЕКОНОМИЗИРАНА ПОЛИТИКА.

ДЕМОКРАТИЈАТА И НИВНИОТ СООДНОС

за дискрепанца во развојот на демократијата и на демократските односи.

Од тука и моето стојалиште дека економијата и демократијата се два комплементарни термина, бидејќи без развиени економски и социјални услови и односи нема услови за развој на демократијата и демократските односи, како што без развивање на демократијата и демократските односи, паралелно со економските и социјалните односи и услови, не е можен натамошен економски и социјален развој.

Во пристапот на дефинирањето на односот меѓу економијата и демократијата сметаме дека треба да се појде од следното: Прво, економијата и демократијата не се само теоретски фундаменти на различен квалитет на политички и економски односи, на различни структури и инструментални карактеристики. Станува збор за објаснување на структурни карактеристики на концептот што покрива поголем број научни дисциплини од областа на економијата, правото, политичките и социолошките науки и тоа од фундаментален теоретски и практичен аспект. На пример, тешко може да се зборува за која и да е научна дисциплина од општествените нау-

односно грчката, буржоаската, социјалистичката, индивидуалистичката и колективистичката демократија.

Трето, при спроведувањето на поедините економии или демократии треба да се има предвид и тоа дека, на пример, целите на економските активности или делумно или воопшто не се поклопуваат ниту можат да кореспондираат со принципите на демократијата, односно со демократските законитости. Поаѓајќи од тоа дека терминот демократија, дефинирана во потесна смисла на зборот, во себе опфаќа владеење на народот - народен суверенитет, владеење на мнозинството во формирањето на општиот интерес и на општите добра, економијата би требало да биде подредена на тоа. Во втората половина на XIX век терминот демократија се проширува и во доменот на економијата, во сферата на економската слобода и економските права, со што се јавува и нов термин економска демократија. Се разбира, не се зборува само за формална политичка демократија туку и за економска демократија. Како резултат на тоа терминот демократија, сфатен во поширока смисла на зборот, го третира народот не само од

категории. Од таму, сретнуваме толку содржини на поимот економија и демократија колку што има различни економски и политички друштва во историскиот развој. Поточно, во нив има толку различни економски и политички субјекти колку што има и нивни права кои се поврзуваат со политичката и економската организација на општеството. Тоа упатува на сознанието дека во историската практика речиси е изгубено значењето на посебните разлики кои ја разликуваат "вистинската" демократија и економијата од демократијата и економијата како сурогати. Веројатно поради тоа денес ретко може да се сретне економски и политички документ, кој во основа не поаѓа за демократичност, без оглед дали тој е од левата или десната страна на политичката сцена, и на која политичка партија ѝ припаѓа.

Познато е дека речиси во сите политички системи во светот голем дел од политиката е "внесен" во економијата, и во исто време голем дел од економијата е политика. Економијата во секојдневното значење претставува определен вид активности, без оглед кој ги презема: поединци, претпријатија или влада.